

© 2015 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Piața Teatrului, București, cca 1925
Foto autor: din arhiva personală

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1,
et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

IOVAN, ION

MJC / Ion Iovan. – Iași: Polirom, 2015

ISBN print: 978-973-46-5529-8

ISBN ePub: 978-973-46-5698-1

ISBN PDF: 978-973-46-5699-8

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

LIBRIS

Ion IOVAN

Fiction-Ltd

M J C

POLIROM
2015

La scurta și viteaza campanie românească din Bulgaria participă și doi apropiați ai lui Mateiu, dandy-ul Adrian Maniu și Ion Pillat, proaspăt licențiat la Paris, ambii cu firave încercări poeticești, dar cu solide rente boierești. Revin teferi la traiul lor, rimând mai departe pentru propria satisfacție. Rămas în capitală, nemobilizabil, întorcându-și privirea către politica internă, oficialul Caragiale jr. semnează în Presa un articol plin de stupefacție: „Acum când se confirmă informația că principele Bibescu s-a înscris în Partidul liberal, al celor ce au alungat pe părintele său de pe scaunul țării, urmărindu-l și în mormânt cu calomnia, avem dreptul să întrebăm ce cauze au putut determina această bizară acțiune. Părintele noului liberal era în 1878 candidat la tronul Bulgariei și, poate, fără grava sa îmbolnăvire am fi avut azi o dinastie română peste Dunăre!”.

Un principe de sânge hainindu-și spița, dezicându-se de mărețul ei trecut. Pentru a intra în cârdășie cu parveniții parveniților! Cu drojdia complotiștilor de la Mazar Pașa. Cine-și poate închipui una ca asta?

Și nu e singura iritare de la începutul verii: în Monitorul Oficial din iulie apare decretul care numește «în gradul de cavaler al ordinului Coroana României pe domnul Mateiu Caragiale, șef de cabinet al ministrului Lucrărilor publice». În inferiorul grad de cavaler, la nivelul în care numărul membrilor nu avea limită! Și nu în cel de ofițer, în care puteau fi nominalizate maxim o mie de persoane.

„Sunt adânc jignit, dragă Amice, propus ofițer al Coroanei României de ministrul Artelor, n-am fost făcut decât cavaler. Și ar fi fost unica distincție cari m-ar fi răscumpărat de acest post. Cu atât mai mult cu cât activitatea mea e total diferită de a celorlalți șefi de cabinet, pentru cari funcția nu este decât o sursă de foloase și privilegii, oricum disproporționate cu meritele lor. Iată, imbecilul de Ciorănescu a decroșat cinci cravate de comandor și două plăci de mare ofițer – atâtea a obținut Take pentru șeful său de cabinet. Prevăd totuși că reușita ce vizez va schimba natura aceasta injustă.

În ce te privește, văd că tot ce ți-am prorocit se realizează: încălți cei mai fini pantofi, o ai pe Marquissette, tapezi un

Bourgeois. Stau și-mi imaginez ce succese am avea noi în acțiune dublă, cu meloane, apartament estetic, auto și alte producții ale civilizației! Intră peste tot Nicolas, cercetează bine terenul, acolo e glia noastră. Aici, la o recepție, am văzut-o pe Cécile, tipessa ta favorită; era însoțită de un animal à partir de province, așa teribil cum n-am mai văzut, un fel de creol, îmbrăcat ca pe vremea lui Metternich; redingotă de catifea lungă până la călcâie, lanț de aur, breloques și butoni de câteva kilograme. Se uita la toate lucrurile cu niște ochi de bou. Cécile s-a făcut mai frumoasă și nu mai e în doliu. Sănii i se văd din decolteu ca niște pleoape coborâte. Te-ai duce după ea nechezând. O pot face? La minister îmi revine mie să descurc izele, ceea ce mă obligă la adevărate tururi de forță. Aproape toată puterea mea de muncă și priceperea, pe cari nici măcar nu le bănuiam, le risipesc în activități ridicole.*

Încercând să nu se lase cuprins de amărăciune, Mateiu își amintește că în acest iulie se împlinesc șase ani de la miezul ultimei sale escapade berlineze. Ce vară! Începută platonice în Tiergarten, continuată în Grünewald cu Gertrude, punctată focos de hanovriană, încheiată dramatic sub amenințarea chinezului Fernandei.

Cu imaginea zilelor petrecute acolo și cu ideile conturate, se dedică istorisirii pe care o denumise Remember. Trecând la întâia redactare a textului, e sigur de el, calm și satisfăcut. Are talentul, răbdarea și priceperea unui profesionist. Ce naște din Ion Luca... Îl măcină doar faptul că nu intră în atenția contemporanilor; cu toată ținuta dandy, rămâne un cvasinecunoscut, un marginal. Desigur, «pentru public, pentru cunoscuți, viața de haitalâc a tatălui Caragiale fusese mai simpatică, fiindcă era mai pe înțelesul tuturor». Oricât ar ieși în lume însă, progenitura «simpaticului» nu prea era agreată, comportarea sa fiind de-o sobrietate dezarmantă.

E drept, lumea prin care trece acesta este mai puțin cea a localurilor și mai mult cea politică. „Am mers după-amiază la Cameră; am mers cam în silă: avea să-și dezvolte interpelarea asupra situației guvernului cea mai mârșavă dintre javrele cari au ajuns oameni mari la noi și din cele mai

tăvălite, la tot prilejul, de ministrul meu. Bădărău s-a arătat și acum la înălțime."

Dar nu ministrul lui îi procură prima distincție de care este mândru, ci Nicolau de la Instrucția publică; la propunerea acestuia, pe 5 august Mateiu este medaliat pentru merite literare. Care se reduceau, până una-alta, la sonetele tipărite în paginile Vieții Românești.

Laureat Bene Merenti deci, autorul Pajerelor era al patruzecilea deținător al decorației din anul 1900, când se instituise. Medalionul acesteia, rotund, reprezenta efigia regală în metal aurit și coroana clasică din frunze de laur; panglica susținătoare era vișinie cu benzi argintate. Pe negrul smokingului părea o adevărată bijuterie.

În câteva zile, proaspătul medaliat are ocazia să-și poarte distincția printre diplomații reuniți la București pentru rectificarea liniilor de frontieră în Balcani. Tratatul, care încheie al doilea mare război din zonă, este semnat la 10 august pe malul Dâmboviței, președinte al Conferinței fiind gloriosul literat Titu Liviu Maiorescu. Este vorba, în fapt, de un dictat impus Sofiei, care abandonează pretențiile asupra Macedoniei în favoarea Serbiei și Greciei, cedând totodată României șapte mii de kilometri pătrați în Dobrogea de sud, cuprinzând patru localități fortificate: Silistra și Turtucaia pe Dunăre, Kranevo și Balcic la Marea Neagră. Premierul lui Karol aprecia ca o hienă momentul oportun și se pusese la masa ospățului. Înghițise un sfert de milion de bulgari.

După reuniune, Maiorescu își savurează precum un generalisim triumful, primind felicitările regelui, perechii moștenitoare Mary-Ferdinando, ale parlamentarilor și diplomaților acreditați la București. Pomposul său discurs în Senat sugerează că românimea deține de-acum încolo hegemonia în Balcani, întreg sistemul guvernamental trebuind să treacă la o politică mai ambițioasă. Debutantul Titulescu dezvoltă ideea cu avânt, în timp ce veteranul Iorga propune calea paneuropenismului. Stupide amândouă, și osârdia națională, și contopirea cu alte noroade.

În acest context de emulație, pe 6 noiembrie Mateiu este de față la inaugurarea statuii lui Suvorov, învingătorul turcilor

la 1789; monumentul fusese ridicat cu sprijinul ministerului său pe fostul câmp de bătaie, la Plăinești-Vrancea. Șambelanul Boris Arseniev, însărcinatul cu afaceri al Rusiei, îl remarcă la ceremonie și-l reține pentru o eventuală decorare.

„În direcția asta s-a pus pe lucru diplomatul Uhry, sper într-un succes. Ți-aș spune mai multe, dragă Amice, scrisoarea este însă un mijloc insuficient de comunicare, tot între patru ochi e mai bine – nu voiesc a anticipa nimic, dar Bădărău și-a propus o deplasare oficială la Paris. Îl încurajez cât pot de mult, fiindcă-l urmez pretudindeni. Pe nymfa cu ochi de culoarea violetelor, cari ți-au dat vertige pe Rivoli, am zărit-o cu sora ei, une grande allumeuse, prin Lipsani. Erau îmbrăcate așa de simplu încât nici harpagoana Câmpineancă n-ar fi putut imagina ceva mai ieftin. Ghetele erau aceleași pe cari le știam și cari, cu toate reparațiile succesive, durează. Cum? mister. În contrast, s-o vezi pe Fou-Fou, franțuzoica! À la fonfé, bijoux, pălărie mousquetaire, bottine cu capace! Dar mai am eu timp pentru așa ceva? Cu munca asta zi de zi, abia apuc să dorm. Remerciements pentru ziua onomastică, voi închina dublu.”

Dar pe 16 noiembrie, de Sfântul Matei, diligentul Caragiale lucrează. De fapt, îi dă la semnat ministrului o hârtie care-l privește personal. O listă cu nume. Astfel se alege secretar-atașat pe lângă Comisia româno-sârbă alcătuită pentru joncțiunea căilor ferate la Dunăre. Fără a avea vreo intervenție anume, doar pentru bunul mers al lucrurilor, sârbii îi fâgăduiesc cravata de comandor al Ordinului Sfântul Sava. Pentru ca în final să-i acorde gradul subaltern de cavaler! „Ofensat de procedeu ăsta balcanic, am declarat că mă vedeam forțat să nu-l accept. Și nu mă voi căi niciodată.”

Dar cum să-ți reprimi regretul pentru renunțarea la splendidul însemn? – un email albastru cu filigranări de argint în jurul figurii marelui prinț al bisericii sârbești. Ce bine ar fi arătat alături de indigena Bene Merenti! Pune planșa ordinului lângă celălalt refuz al său, Coroana României în grad primar. Două podoabe pierdute. Doar una însușită. Până la sfârșitul anului izbutește totuși să achiziționeze încă o medalie:

Bărbăție și Credință. Care i se decernează în data de 16 decembrie la propunerea lui Nicușor Căpităneanu, secretar general la Interne. Decorația, sobră, milităroasă, prezintă în oval efigia regelui Karol, panglica ei aurie fiind tivită cu roșu și argintiu. Se înviorează: „Fiind șef de cabinet al ministrului, am ocazia de a atinge unul din obiectivele vieții mele – obținerea unor frumoase distincții. Am satisfacția asta”.

Satisfacție care se curmă brusc în zorii anului 1914, când află cu stupeoare că guvernul pe care-l servea căzuse cu o zi în urmă. În mod stupid, ramolitul Maiorescu demisionase în noaptea revelionului, luând conservatorii după el în opoziție. Absolut impardonabil.

„Iată, cabinetul în cari am avut o modestă slujbă de încredere, cel ce a prezidat într-un chip atât de fericit destinele României în ultima fază a evenimentelor din Balcani, a dăinuit doar patrusprezece luni. Timp în cari a oferit în viața politică o privesite cu totul stranie: lupta nu s-a mai dat între guvern și adversarii săi, ci chiar în sânul guvernului, între reprezentanții partidelor colaborante! Niciodată bizantinismul decadenței nu s-a manifestat mai intens. Mă simt pătruns de o amară ironie, dragă Amice; am dat cu sinceritate cele mai inteligente străduinți postului meu, deși în ultimele luni mi-am încetinit pe nesimțite ritmul. Nu mai puteam să fac cauză comună cu ministrul – mai întâi fiindcă era foarte ingrat, și pe urmă fiindcă își grăbea sfârșitul prin greșeli inexplicabile. Parcă-și dorea căderea.”

Răul fiind făcut, în ianuarie se instalează la putere partidul brătienist, „cel născut în răzvrătirea de la '48”, condus acum de Ionel al Vizirului, enigmatic și periculos ca un veritabil sfinx. Mateiu îl antipatizează profund pe noul prim-ministru; îl urăște chiar din septembrie trecut, când apar în Viitorul obiectivele de guvernare ale liberalilor: exproprierea a două milioane de hectare din proprietatea moșierească și desființarea colegiilor electorale censitare. Fără doar și poate, el este gâdele boierimii istorice și vulgarizatorul politicii în România.

Neavând încotro, în plin sezon de baluri mascate, fostul șef de cabinet își dă demisia din funcție, părăsind ministerul

Lucrărilor publice și pe confuzul Bădărău. Acesta nu-l sprijinise cu nimic după actul numirii, iar la plecare îl ignorase complet. Demisia îi este confirmată la 11 ianuarie, „după aproape două săptămâni pierdute pentru a pune hârtiile în ordine. Ca de obicei la căderile de guvern, am avut, cu una-alta, multă treabă, dragă Amice. Se impunea să șterg urmele moldoveanului, mă pătau și pe mine. De azi deci, toate afacerile merg prost. Pentru că nu merg deloc. Împrejurările sunt ostile, politica s-a dus. Mă voi concentra în sensul filonului; reîncep a căuta pe cineva cari să mă introducă la cucoane, ăsta e tot greul. Acolo, la tine, pot să cred că învârteala cu Marquissette merge ca pe rulete. Aud că te plimbi prin Paris cu juben asemeni unui vieux mec. Fii forte Nicolas, fii pontagiu, aruncă-te să-mi faci și mie o rentă, că altfel beștelesc iacaua. Să mă scuzi că ți-am scris pe așa hârtie, n-am putut ciupi prea multă din aia ministerială“.

Odată slujba pierdută, Mateiu rămâne suspendat, fără leafa care-i asigura chiria și celelalte, dar mai ales fără mijloacele prin care-și îngrijea onorabil ținuta. Încercând să-și disimuleze declasarea, se afișează la cafenea cu autorii-boieri Pillat și Maniu, întorși din princiare călătorii prin Franța. Iar la 14 februarie se străduie să facă figură în foaierea Naționalului, unde se juca o piesă a lui Goga.

„Brățara, parfumul, acea de neuitat mireasmă de garoafă, și inelele erau lucruri cărora le rămânea credincios.“ Reușise să intre în pielea unui desăvârșit dandy. Și înțelegea acum mai bine spusa lui Baudelaire: dandysmul este un soare în amurg; ca și astrul care coboară, el este superb, fără căldură și plin de melancolie.

Plin de melancolie, așa îl găsește pe fostul *directeur* aniversarea zilei de naștere. O zi începută printr-o rapidă vizită la maica Marioara, ființă absentă, resemnată, căreia vestea pieirii lui Ion Luca, primul și ultimul ei bărbat, nu-i produsese mai multă emoție decât cea a morții maistrului sub care lucrase la Belvedere; zi continuată cu un prânz reparator la Athénée și încheiată la Maison d'Art, locuința uimitoarei Mărgărita Miller. Peste noapte, aceasta devine „Margot“ și protectoarea sa mondenă.

O lume pentru Mateiu	5
Însemnările jubileului	247